

DE OOSTENDSE PERS

(1818 - 1914)

door Lic. W. MAERVOET

Hoewel een vorser over een « hedendaags » onderwerp over heel wat meer bronnen kan beschikken dan iemand die een studie maakt over de middel-eeuwen, is de bronnenstudie voor de hedendaagse geschiedenis geen probleemloos geval. In de overvloedige, steeds maar sneller aangroeiende, massa gegevens, opgestapeld in de archieven van onze administratie, ontbreken heel wat inlichtingen. Het is vooral informatie over het alledaagse, dit wat aan de eigentijdse mens niet opvalt en dus zeker door de administratie niet nuttig geacht werd voor notitie. Meer bepaald: de — soms zo wisselvallige — mening van de man in de straat, de smaak, de waardering, de idealen... kortom de publieke opinie van een periode. Niemand zal het belang van de publieke opinie in twijfel trekken. Zij is tenslotte de voedselbodem waaruit zowel linkse of rechtse ideeën ontstaan, of behoefte naar consumptie of naar een nieuwe maatschappelijke ordening. De technische ontwikkeling, de evolutie in de moraal, de politieke systemen, de ontspanning, het onderwijs en noem maar op zijn gevormd uit en maken op hun beurt deel uit van de publieke opinie.

Romans, dagboeken, biografieën, films, schilderijen, fotocollecties e.a., kunnen ons helpen deze algemene achtergrond te achterhalen, doch zij blijven individuele uitingen gericht tot een welbepaald, meestal beperkt publiek.

Het middel bij uitstek is hier de pers. De krant speelt hier, meestal terzelfdertijd, een dubbele rol: aan de ene kant vertolkt ze de publieke opinie, aan de andere kant vormt ze de openbare mening. Een krant moet, om verkoopbaar te zijn, schrijven naar de idee van een groep van de bevolking en aldus vormt ze voor ons een bron om de publieke opinie te achterhalen.

Naast deze passieve rol van weergeven kan de krant terzelfdertijd zijn lezer een bepaalde visie trachten op te dringen en wordt aldus een actief element in de publieke opinie.

Met de krant achterhaalt men niet alleen subjectieve, maar ook — zij het dan in tweede rang — objectieve gegevens zoals data, feiten, burgerlijke stand... e.a.

De krant is nu ook niet « de » waarheid en moet dus ook zoals alle andere historische bronnen kritisch behandeld worden. In dit verband een samenvattend overzicht van het persleven te Oostende.

De eerste periode van de Oostendse pers (1818-1860) valt povertjes uit. Weinig kranten, kleine blaadjes, weinig berichtgeving en dan nog van slechte kwaliteit, gebrekkige lay-out. De situatie valt gemakkelijk te begrijpen: de stad telde maar een 10.000-tal inwoners, waarvan het grootste gedeelte ongeletterd, het politieke leven was er zeer mak, de visserij maakte slechte tijden door, industrie ontbrak, het haventransport was belachelijk klein. Dikwijls was de plaatselijke krant het luxekind van een of ander vooraanstaand drukker, maar ook een drukkerstraditie ontbrak in het stadje Oostende. In 1781 kwam zich voor het eerst een drukker vestigen in de stad: P. Vereecken uit Kortrijk. Toen hij in 1784 naar zijn geboortestad verhuisde, nam de Keulenaar Rodenbach, voor korte tijd, zijn plaats als stadsdrukker in. Nog in dit zelfde jaar verkreeg B. Bricx een drukkers-oktrooi en verving aldus de Duitser. Omstreeks 1800 dook er een concurrent op in de persoon van Scheldewaert (1), die in 1820 in samenwerking met V. Dubar de *Courier maritime* uitgaf. De eerste krant verscheen bij T. Vermeirsch, het betreft: *Feuille d'Annonce* (16 nov. 1818). Waarschijnlijk is deze laatste de opvolger van Bricx, daar hij eveneens in de Kerkstraat woonachtig was (2).

Maar aan het trage provinciale leventje kwam een einde, het werd een volledige ommekeer. Het toverwoord heette: toerisme. Vanaf 1850 ontmoeten de adel en de hoge burgerij elkaar in de koningin der badsteden, het vakantieoord van de eeuw. *La belle époque* lokte niet alleen de Europese rijken naar de kust, maar ook tal van hoteliers, winkeliers, ambachtslieden en ook drukkers; en dan maar de gelukzoekers niet vergeten. De stadsbevolking nam van danaf aan snel toe. Gedurende de drie maanden van het zomerseizoen concentreerden alle voorname binnen- en buitenlandse firma's zich op Oostende. Duizende reclames, spijksaarten, folders, zichtkaarten, affiches, programma's e.a. kwamen van de Oostendse persen. Het toerisme riep een nieuwe soort pers in het leven: de seizoenbladen.

Feuille d'Annonce commerciaux, indiciaires, avis divers etc. de la ville et du district d'Ostende, was een zeer nederig blaadje, van 20 à 27 cm op 17, vier pagina's dik, en bevatte bijna uitsluitend aankondigingen en officiële berichten. Het verscheen tweemaal per week. Voor de periode 1825-29 drukte Vermeirsch 70 à 80 exemplaren per editie, wat zeker niet schitterend was. Veel navolging kende hij niet. Begin 1820 startte Scheldewaert met de *Courier maritime*, doch in november van hetzelfde jaar moest hij zijn uitgave reeds stopzetten. Dit blad, in quarto-formaat, verscheen dagelijks en had een oplage van ongeveer honderd exemplaren. Reeds vanaf zijn bestaan liep het blad in de kijker van het Hollands bewind wegens zijn anti-orangistische artikelen, al dan niet opgesteld door Vincent Dubar. Toen Scheldewaert op 6 november in een extra-editie, voortgaande op de *Morning Chronicle*, de vlucht van Napoleon uit St.-Helena meldde, sloeg de schrik om het hart van Van Maanen, minister van justitie, die hierin de kiem van een opstand meende te zien en een gerechtelijk onderzoek beval. Daarna is er geen spoor meer van Scheldewaert (3).

(1) A. VIAENE, *Oostendse drukkers 1790-1813*, *Biekorf* 1964, n° 8, pp. 225-231.

(2) A. VIAENE, *op. cit.*, *ibidem*.

(3) Parket generaal 86, rijksarchief Brussel. — Rijksarchief Den Haag: justitiegeheim 474, 31 juli 1820, E².

In juni 1836 kreeg de Feuille d'Annonce een nieuwe collega, Le Pilote. De gegevens over dit blad zijn schaars : de krant verscheen viermaal in de week ; de drukkerij verplaatste zich van Oostende naar Brugge en in het begin van 1837 staakte men de uitgave (4). Ondertussen hield de Feuille stand.

Omstreeks 1850 kwam het politieke leven wakker te Oostende. Het absentisme bij de verkiezingen nam af en er was reeds sprake van katholieken en liberalen. Maar tot partijen en organisatie kwam het nog niet. Wel kwamen twee strekkingen naar voor. De ene dacht dat de godsdienst aan alles superieur was, ook aan de politiek ; terwijl de andere oordeelde dat de godsdienst en de politiek twee afzonderlijke zaken waren die geen rechtstreeks verband hebben met elkaar. De eerste opinie werd verdedigd door Feuille d'Annonce, die nu sedert 1845 Feuille d'Ostende geworden was, en sedert de dood van T. Vermeirsch in februari 1850, uitgegeven en gedrukt door echtgenote en familie.

De tweede opinie werd verdedigd door een groep die zich al gauw liberaal ging noemen en zich bediende van La Flandre maritime, op 6 maart 1850 opgericht door J.-B. Lauwers, advocaat en gemeenteraadslid, en J. Ellebout, drukker. Lauwers was een overtuigd liberaal, antiklerikaal en antireligieus, die zich spoedig langs zijn krant en de muziekmaatschappij Euterpe wist op te werken tot het kopstuk van de liberale beweging. In november 1851 meldde Ellebout dat hij er andere politieke ideeën op nahield dan Lauwers en verliet de krant. Een viertal drukkers volgen elkaar op tot het blad omstreeks 1872 verdween. De Flandre maritime en de Feuille d'Ostende zaten elkaar voortdurend in het haar voor alles en nog wat. In 1855 echter schenen ze vrede gesloten te hebben zodat de kolommenlange aanvallen, waaraan men zo gewoon was, ophielden.

In juni 1855 kregen de liberalen versterking van de Kust-bode ; de redactie werd geleid door Thomas Hoed (5), voorzitter van het Burgerwelzijn, terwijl de gezusters Vermeirsch, drukkers en uitgevers van het katholieke Feuille d'Ostende, instonden voor de druk. De familie Vermeirsch hield er blijkbaar een brede opinie op na, vooral als het om geld verdienen ging.

In 1862 stond La Flandre maritime opnieuw alleen in het liberale kamp (6). Ditzelfde jaar kreeg de Feuille d'Ostende de hulp van de Zeebode, uitgegeven en gedrukt door J.H. Cazaux-Mechelaere. Het feit dat de Zeebode 52 jaar bestaan heeft duidt reeds op een zeker belang, doch meer valt er ook niet over te zeggen, want voor gans die periode bezitten we slechts een 20-tal exemplaren.

Op 31 december 1864 zag L'Echo d'Ostende het levenslicht. Dit zal nu het toonaangevende blad worden, niet alleen voor de liberalen maar voor gans de Oostendse pers. Jules Daveluy, afkomstig van Brugge (7), was stichter,

---

(4) WARZEE, *Essai historique et critique sur les journaux belges*, Gent 1845, p. 214.

(5) T. Hoed stelde zich in 1855 tot 1865 viermaal kandidaat voor de gemeenteraad, doch werd nooit verkozen.

(6) *De Kust-Bode* wordt nog vermeld in *Feuille d'Ostende*, 8-7-1860, p. 2, b, terwijl ze niet meer voorkomt op de lijst van Westvlaamse kranten gepubliceerd in *Feuille d'Ostende* van 17-7-1862, p. 2.

(7) *Flandre maritime* zegt van *Echo d'Ostende* : « Journal dirigé et exploité par un honorable commerçant de Bruges », waarop de *Echo* replikeert dat Daveluy reeds 12 jaar in Oostende woont. *Echo d'Ostende*, 10-3-1866, p. 2.

drukker en uitgever. Daveluy zagen we voor het eerst opduiken in 1857 als drukker van Phare d'Ostende. Twintig jaar later lag het zwaartepunt van de liberale pers in zijn drukkerij. In 1889 volgde zijn zoon Georges hem op (8). Op 19 juni 1910 nam H. Raick de zaken over (9). De drukkerij bleef gevestigd in de Kapellestraat 105, maar heette voortaan : « Imprimerie lithographie de la cour ». Ze waren betrokken bij vijf opiniebladen en evenveel seizoenbladen.

Bij zijn ontstaan was L'Echo d'Ostende neutraal en voerde polemieken zowel met de Flandre maritime (lib.) als met de Feuille d'Ostende (kat.). Langzaam ging het blad de liberale richting uit zodat de geschillen met de Flandre maritime minder talrijk werden. La Flandre maritime bleef de spreekbuis van de Association libérale. Daveluy zocht meer toenadering met de Association libérale, of omgekeerd, en in 1872, jaar dat de Flandre maritime verdween, nam de Echo deze rol over. Ondertussen begonnen de katholieken zich meer en meer te roeren in het arrondissement. In 1874 liet de Echo zijn gematigde toon varen en stortte zich volop in de schoolstrijd en in het probleem van de spelen in het kursaal. In 1880 was het antiklerikaal en antireligieus geworden. De vissersopstand van 1887 voerde een sociale noot in en omstreeks 1890 begon men een pleidooi voor de persoonlijke dienstplicht. De strijd met de katholieke bladen Feuille d'Ostende, Le Courrier d'Ostende, Le Littoral en La Patrie van Brugge nam in hevigheid toe.

De toenemende strijd tussen katholieken en liberalen had reeds heel wat onenigheid veroorzaakt bij de liberalen en na de gemeenteraadsverkiezingen van 1903 werd de labiele eenheid van de Association libérale verbroken. Naast de Association ontstonden nu de Ligue libérale, Help u zelf en Jeune garde libérale. De Echo d'Ostende kwam in handen van mensen van de Ligue. Begin februari 1921 kwam een verzoening tot stand en werd de Union libérale opgericht die de liberale verenigingen opnieuw bijeenbracht. De Echo d'Ostende werd het orgaan van de Union libérale (21 maart 1912). Een van de voornaamste figuren van de krant was de hoofdredacteur Joseph Verbeeck, die waarschijnlijk tekende als Lucius ; eind 1905 dook hij voor het eerst op. In november 1911 diende hij zijn ontslag in, maar een goed jaar later was hij opnieuw in dienst. Misschien stond dit in verband met de overname van de Union libérale. Eind 1913 werkte J. Verbeeck samen met O. Meseure (10) in het onafhankelijke blad Tablettes du littoral dat de Echo zeer vijandig gezind was.

De Echo d'Ostende was altijd een grote krant geweest : veel en vaste medewerkers en weinig veranderingen in formaat, periodiciteit en indeling. De krant verscheen maar tweemaal per week en in oktober driemaal (1896), dit waarschijnlijk omdat zijn mededinger Le Carillon (1896) evenveel edities kende. Vanaf 3 november 1905 verscheen ze dagelijks, uitgezonderd de zondag. Dit experiment bleek echter niet leefbaar en in oktober 1908 kwam men opnieuw op een periodiciteit van driemaal per week.

---

(8) *Echo d'Ostende*, 2-1-1898, p. 1.

(9) *L'écho paraît aujourd'hui sous l'égide d'une nouvelle direction. Mr. Georges Daveluy, qui depuis plusieurs années en était le directeur-propriétaire, cesse ses fonctions... Echo d'Ostende*, 19-6-1910, p. 1.

(10) In 1903 lid van Jeune Garde, trad in 1911 op in liberale poll.

Vanaf 1879 verscheen de zondagseditie op 6 pagina's en in 1891 zag men zich verplicht het tweede blad te vergroten. In 1907 bevatte de zaterdag-zondaguitgave een geïllustreerd supplement, samen met *La saison d'Ostende* (druk.-uitg. Daveluy) het enige blad dat regelmatig foto's afdruckte. De overname door Raick in 1910 scheen de krant niet ten goede te komen, of werkte Daveluy met verlies? Want kort daarop leverde men nog slechts een editie per week, vier maand later twee uitgaven per week.

De grote liberale concurrent van de *Echo d'Ostende* was *Le Carillon*, in 1895 opgericht door Van Graefschape, doch vanaf 1897 in handen van Ab. Bouchery. Het blad kende dadelijk een ruime belangstelling. Reeds na 5 maand was de periodiciteit van tweemaal op driemaal per week gebracht. In juli 1897 werd het formaat vergroot en verscheen er nu en dan een supplement. In 1895 waren A. Bouchery en Emile Mathieu — zijn redactie-secretaris — respectievelijk voorzitter en secretaris van de *Cercle de la presse du littoral* (11). Gedurende het seizoen werd de nieuwsgeving merkelijk uitgebreid maar dan vooral afgestemd op de toerist. De krant verscheen dan ook zesmaal per week. Het was het enige Oostendse dagblad dat merkelijk fransgezind was. Haar aanvallen op de Nederlandse taal en op het Vlaamse streven vonden geen weerklank in de andere Oostendse bladen, noch pro, noch contra. Het blad was gematigd tegen de katholieken maar hard tegenover de socialisten, terwijl de meeste liberale groeperingen de socialisten nochtans gunstig gezind waren (in Oostende).

Aanvankelijk voorstander van de *Association libérale* (12) stond *Le Carillon* volledig achter de oprichting van *La Ligue libérale* (1903); het lokaal van de *Ligue* en de burelen van de krant huisden immers in hetzelfde gebouw: Weststraat 50 (A. Buylstraat) (13); terwijl A. Bouchery in het komitee van de *Ligue* zetelde. Opvallend is dat de twee grote Oostendse kranten beiden dezelfde positie innamen bij de veranderingen die zich voordeden in de liberale partij. Beiden gingen ze over van de *Association libérale* naar de *Ligue libérale* en bij de oprichting van de *Union libérale* stemden ze beiden volledig in met deze hergroepering, hoewel de *Ligue* gedeeltelijk bleef voortbestaan. Hier stelt zich een probleem. Is het nu de meerderheid van de liberale burgerij die een vernieuwing voorstond en dat aldus de twee kranten hun lezerspubliek volgden, of werden de kranten juist gebruikt om de nieuwe ideeën op grote schaal te verspreiden?

Andere liberale bladen. De *Noordster* (1867-1878), een krant die uitgegeven werd door Carrein, was zeer speciaal gericht. Waarschijnlijk staat dit in verband met de godsdienstige sekte waartoe Carrein behoorde. Van 1875 tot '81 verzorgde hij hun maandblad *De Rots*, dat als motto voerde: buiten de liefdadigheid, geene zaligheid.

Goffin, vooraanstaand lid van de *Association libérale*, een echte dagbladrat, zagen we verschillende malen optreden als uitgever en directeur. Voor eerst bij de liberale organen *L'Ostendais* - *De Oostendenaar* (1877-1886?), daarna bij de onafhankelijke *Phare*, de *Viertorre* (1888-1914) en bij *L'avenir d'Ostende* (1891-1899), een neutrale krant.

(11) *Répertoire général de la presse belge*, Bruxelles 1885, p. 229.

(12) A. Chenot, medewerker in 1896. Voorzitter Assoc. lib. *Echo d'Ostende*, 21-4-1896, p. 3, a.

(13) *Carillon*, 3-11-1903, p. 1, a.

Mer du Nord - de Noordzee (1885-86), gedrukt bij Lodewijk de Vriese te Gent, was het orgaan van de jonge liberale wacht. Over het leven van die vereniging weten we niets na 1886, maar toch kunnen we de progressistische toon van de Mer du Nord terugvinden in de Courrier d'Ostende (14) die startte op 7-11-1886, terwijl het laatste spoor van de Mer du Nord eindigde op 8-8-1886. De Vriese was ook initiator van Oostende's weekblad (1880) dat samen uitgegeven werd met De Meetjeslanden, Nieuws van Gent, De Vrije Burger en het Brusselsch Volksblad. De tekst was dezelfde, enkel het regionale nieuws verschilde.

Na een jaar nam Daveluy het blad over en onder de naam van Weekblad van Oostende bleef het voortbestaan tot april 1893.

In 1895 kwam er een nieuwe liberale drukkerij naar voor : de Grote Handelsdrukkerij gelegen in de Nieuwstraat 34, eigenaar : Van Graefschep. Ditzelfde jaar verzorgde hij de liberale kiespamfletten en startte met Le Carillon. In 1899 breidde de drukkerij zich uit over de huizen 32 en 34 en vijf jaar later verhuisden ze naar de Cirkelstraat 21. Henri Van Graefschep was drukker en uitgever van de Oostendenaar (1893-1904 ?), orgaan van Help u zelf (15). Het was zowat de opvolger van het Weekblad van Oostende. Volgens de Feuille d'Ostende ontving het blad een jaarlijkse steun van 1500 fr. van De Stuers, Verbeke en A. Pieters (16).

A. Van Graefschep drukte Leve de Leute (1899) en Ostende réclame du littoral (1907-09), een toeristisch blad.

Het huis Van Graefschep (ditmaal zonder initialen) stond in voor Le Carillon, La Capitale (1896) en Phare du littoral (1897-1899), een onafhankelijk blad. Van Graefschep was ook samen met Henri Goddyn directeur van Ons Blad (1895). De krant stond in verband met een gelijknamig blad in het Veurnse, eigendom van volksvertegenwoordiger A. Buyl. In maart 1912 nam de Union Libérale het blad over en verscheen verder onder de benaming De Gazet. Van Graefschep werd niet meer vernoemd en ook de band met zijn Veurnse collega scheen verbroken. In de provinciale wegwijzer van West-Vlaanderen werd De Gazet aangeschreven als orgaan van de jonge liberale wacht (17). Op het platteland verscheen De Gazet onder de titel Vriend van de Buiten, dit wegens de tegenkantingen die de Gazet ondervond van de geestelijkheid (18).

In 1909 was de drukkerij overgegaan naar Dhondt en Co onder de benaming oud huis Van Graefschep of soc. coop. Alle dynamiteit was echter uit de drukkerij verdwenen. Samen met Daveluy en Bouchery mag het huis Van Graefschep tot de voornaamste liberale drukkers-uitgevers van Oostende gerekend worden ; het stond in voor 5 liberale kranten, 2 onafhankelijke en een toeristische. Tussen 1895 en 1904 drukten ze ook alle kiesbladen van de liberale partij, die taak werd door Goddyn voortgezet.

(14) *Echo d'Ostende*, 27-2-1887, p. 1, c.

(15) *Feuille d'Ostende*, 6-12-1894, p. 1, b.

(16) *Feuille d'Ostende*, 3-6-1894, p. 1, d.

De Stuers : lib. prov. raad W.-VI. 1871-79 ; Kamer arr. Oost. 1887-88/1892-94.
Verbeke : lib. senator V.D.O. 1892-94/1905-12.

Pieters : lib. gem. raad 1885-1912 ; burgm. 1892-1912 ; voorz. Ass. lib.

(17) *Provinciale wegwijzer van W.-Vlaanderen en bijzonderlijk der stad Brugge*, 1913, p. 351.

(18) Fonds Mertens (Albertina), brief A. Leys aan G. Mertens.

Hoe stond het ondertussen met de katholieke pers?

De Feuille d'Ostende maakte in de jaren 1877-90 een slechte tijd door ondanks het feit dat het de katholieken beter en beter voor de wind ging. In die periode verscheen de krant de donderdag slechts op twee pagina's, terwijl de berichtgeving in vergelijking met zijn liberale collega's op een zeer laag peil stond. In 1890 scheen het beter te gaan en in augustus 1902 werd het formaat uitgebreid, ondertussen (maart 1892) had Grégoir Neyts de Feuille overgenomen van Cazaux. G. Neyts-Vlaminckx was zeker niet aan zijn proefstuk, in 1881 had hij de Duinengalm overgenomen van Duclos. De Duinengalm was een vooraanstaande katholieke krant waarover we zeer slecht ingelicht zijn. Enkel de ondertitel leert ons dat (vanaf 1898) het blad het orgaan was van de katholieke partij (Cercle catholique) van de stad en het arrondissement Oostende. Neyts zelf was voorzitter van de Burgersgilde, een voorloper van de Volksbond (19).

In het voorjaar van 1904 verdween de Feuille d'Ostende, Oostendes oudste krant, 86 jaar oud (20). La Carillon wist daarover het volgende: « le jeune Courrier d'Ostende qui vient d'avalier sans crainte d'indigestion, la presque séculaire Feuille... » (21).

Le Courrier d'Ostende (1904-1909) (heeft niets te maken met het gelijknamige liberale blad (1886-92) dat hetzelfde motto voerde) werd gedrukt bij A. Elleboudt, het was zeer polemisch aangelegd en ontpopte zich tot het meest strijd lustige katholieke blad. Van deze traditie werd niet afgedaan toen in 1909 Jos. Elleboudt drukker, uitgever en directeur werd. Het blad verscheen van nu af aan onder de titel Le Littoral, er kwamen drie edities per week. Stopgezet in oktober 1914 hervatte Le Littoral in 1929. In december 1896 was A. Elleboudt met de Zeewacht van wal gestoken (het weekblad bestaat nu nog), het blad was de Volksbond zeer genegen, vandaar in 1898 de ondertitel katholiek volksgezind weekblad voor burger en werkmán. Het huis Elleboudt was geen nieuwkomer. In 1850 drukte Jean Elleboudt L'abeille en La Flandre maritime (tot 1854). In 1889 dook zijn zoon Alfons op met La Flandre. Le Courrier d'Ostende werd gedrukt door A. Elleboudt-Moulaert (Kerkstraat 40). Alfons, gehuwd met Louise Desmet, de man van de Zeewacht, was politiek zeer actief, in 1911 werd hij verkozen voor de gemeenteraad.

Het liberaal politiek overwicht manifesteerde zich ook in de lokale pers. In de periode 1850-1914 tellen we ongeveer 20 liberale kranten tegen 7 katholieke. L'Echo d'Ostende en Le Carillon, de twee reuzen van de Oostendse pers, die ook weerklank vonden buiten het arrondissement (vooral na 1918), waren in liberale handen. Ook het lezerspubliek was, te oordelen naar het aantal edities, veel talrijker bij de liberalen dan bij de katholieken. In tegenstelling met de meeste liberale kranten — enkele uitzonderingen daar gelaten — bereikten de katholieke bladen een tamelijke ouderdom: Zeebode (47 jaar), Duinengalm (1876-1941), Zeewacht (1896 - heden), Feuille d'Ostende (63 jaar). De moeilijkheden van de liberale partij weerspiegelden zich in hun pers. Zowel de Association, de Ligue, de

(19) *Feuille d'Ostende*, 7-1-1894, p. 3, d.

(20) Laatste vermelding in *Le Carillon*, 15-3-1904, p. 2, a terwijl het nummer van 22-3-1904, p. 1, a het blad als stopgezet meldt.

(21) *Le Carillon*, 22-3-1904, p. 1, a.

Jonge liberale wacht, Help u zelf en de Union hadden hun eigen orgaan. Naargelang er een van die groepen op de achtergrond geraakte verdween meestal hun blad. Werd een groepering opgericht of opnieuw leven ingeblazen, dacht men dadelijk aan een eigen blad, zonder zich de leefbaarheid of de financiële mogelijkheden in te zien.

De socialistische lokale pers startte slechts in 1906 met het weekblad De Noordster, dat tot 1914 de enige vertegenwoordiger bleef van de werkliedenpartij. De leiding berustte bij Ed. Van Vlaanderen, de socialistische voorman te Oostende, tevens beheerder van de gelijknamige coöperatieve. De onafhankelijke pers kwam ook maar laat aan bod. Phare d'Ostende (1857-61) liet zich weinig met politiek in. Neutraal was L'Avenir d'Ostende (1891-99), gedrukt bij Plancke te Brugge en uitgegeven door Ch. Goffin, die voordien liberale kranten uitgaf. In 1899 verliezen wij het spoor van de Avenir d'Ostende evenals van de Phare du Littoral (1897-99), gedrukt bij Van Graefscheppe, redacteur : Arm. Guilmot. La Tribune d'Ostende (1907-1911) kende een zekere aanhang, uitgever was G. Neyts die in februari 1908 de katholieke Duinengalm overgelaten had aan Smissaert, A. Leys stond in voor de druk (22). Leys verzorgde ook de uitgave van het onafhankelijke blad De Gazet van Oostende en omliggende (1909-1914). Te oordelen aan de polemieken met de Echo d'Ostende scheen de Tablettes du Littoral weerklank te vinden in de Oostendse politieke wereld. J. Van Rollegem en O. Meseure startten de krant in september 1913, hun voornaamste medewerker was J. Verbeeck, oud redacteur van de Echo.

Het Toerisme waaraan Oostende haar naam en faam te danken heeft, drukte ook haar stempel op de lokale pers. De seizoenbladen vonden hun oorsprong in het publiceren van vreemdelingenlijsten, die gretig afzet vonden bij de badgasten, die het als bewijs van hun verblijf in de koningin der badsteden aan vrienden en kennissen voorhielden. Deze lijsten bleven het voornaamste deel uitmaken van deze seizoenbladen, daarnaast verstrekte men ook gegevens over zeeakuren, verschenen de laatste nieuwsjes over de adellijke bezoekers, mode en levenshouding aan de kust werden er onder de loupe gehouden. Terwijl ook enkele kolommen aan toneel, concerten en aan andere mondaine ontspanning gewijd waren. Vooral pseudo-medische commentaren waren in trek, zoals voorbereidselen en maatregelen die dienen getroffen zowel vóór en na het baden, dikwijls met pentekeningen opgelucht. Circa 1889 troffen we er ook lijsten aan van te huur gestelde gemeubelde kamers en appartementen. Vermelden we ook nog de talrijke en na 1885 zelfs zeer kostelijke reklameaankondigingen. De toeristische pers verschilde ook hierin nog, dat ze enkel tijdens het zomerseizoen verschijnt. Dit seizoen begon ten vroegste half mei en eindigde ten laatste einde oktober. De meeste seizoenbladen verschenen wekelijks. Sommige van deze bladen lagen ter inzage in de voornaamste toeristische instellingen. Fier zullen ze dan op hun manchette zetten : La seule liste des étrangers admise au Kursaal, au cercle du Phare ; alhoewel ze zeker niet de enige waren die daar voorhanden waren. Het meest verspreid was La saison

(22) Opgegeven wordt : Impr. de la Tribune d'Ostende. De burelen, gevestigd in de Kapellestraat 39, vallen samen met deze van de Gazet van Oostende en omliggende, gedrukt bij A. Leys. Vanaf 10-1-1909 stemt het formaat van de 2 kranten overeen.

d'Ostende, die dagelijks te verkrijgen was. In 1852 opende de Kurliste de reeks seizoenblaadjes, die allen een tamelijk lange tijd bleven bestaan. Na 1885 werd het ene blad na het andere gesticht, vele hielden het niet langer dan één seizoen uit. Op 20 jaar zagen 35 krantjes het levenslicht, daar- onder bevonden zich twee Duits- en twee Engelstalige uitgaven, de overige waren alle in het Frans.

De Kurliste (1852-64) was maar een nederig blaadje (24 x 19) dat enkel een lijst van vreemdelingen en reclame bevatte. Het verscheen tweemaal in de week, drukker was L. Plancke (23). Een seizoenblad leverde heel wat winsten op, want in 1858, dit was 6 jaar na de uitgave van de Kurliste, gaf Plancke een tweede soortgelijk blad uit: de *Courrier des bains*. Qua formaat en inhoud verschilden beide krantjes weinig, alleen de uitgave van de *Courrier* was beter verzorgd en bijgevolg 2 fr. duurden dan de Kurliste, zijnde 5 fr. per seizoen. Daveluy nam de krant in 1877 over, de prijs zakte dan naar 3 fr. hoewel het formaat vergrootte. In juli 1854 zag de *Liste officielle des étrangers* het levenslicht (1854-77), in 1865 was Daveluy drukker, de burelen waren gevestigd in de Christinastraat 6, bij A. Wahler (24). Enkele jaren later liet Wahler de *Gazette rose d'Ostende* (1858-61) verschijnen. Alhoewel er naast de vreemdelingenlijst een belangrijke ruimte gewijd was aan feestprogramma's en allerlei manifestaties, scheen het financieel niet zo rooskleurig als het papier. In 1859 was Vermeirsch drukker, in 1860 E. Guyot (Brussel).

In juni 1868 kwam *La Chronique* (1868-70) uit, het eerste kosteloos verspreide seizoenblad, dat enkel bestond op publiciteit. Te oordelen naar de ondertitel genoot de *Chronique internationale* interesse of was het enkel propaganda? : distribué gratuitement dans tous les établissements publics de la Belgique et des villes de bains de la France, de l'Allemagne, de la Suisse et de l'Italie, etc. Het verscheen tweemaal in de week en werd gedrukt door J.-B. Godtfurneau, de opvolger van Wahler. In 1870 kwam er een verandering in de verkoopprijs. De krant kostte voortaan 10 ct per nummer en verscheen dagelijks. Hetzelfde jaar van de *Chronique* verscheen de *Tourist* (1868-91), er zijn geen exemplaren bewaard voor 1883. De *Tourist* was drietalig: Engels, Duits en Frans, directeur was Ch. Godfin (25). In 1891 smolt de *Tourist* samen met het onafhankelijke maar politiek georiënteerde blad *Avenir d'Ostende*.

In 1873 hield Jules Daveluy *La Saison d'Ostende* over de doopvont. Het blad was ontstaan uit de *Courrier des plages* en *La liste des étrangers*, twee krantjes, die respectievelijk afgekocht werden van Plancke en Wahlen (26). Daveluy hield zijn reputatie als uitgever hoog en evenals met de *Echo d'Ostende* het geval was, wist hij zijn *Saison d'Ostende* op te werken tot een « grote krant ». Zowel het formaat als de inhoud namen met de jaren toe. De lijst der vreemde bezoekers werd meer en meer naar de achtergrond verdrongen door allerlei berichten, het werd een nieuwsblad afgestemd op de toerist. *La Saison d'Ostende* verscheen dagelijks en kende een enorm

---

(23) Drukte van 1854 tot 62 *La Flandre maritime*.

(24) Drukte op hetzelfde adres *La Flandre maritime* (1867-68). In 1868 werd zijn zaak overgenomen door J.B. Godtfurneau.

(25) Uitgever van *L'Ostendais - de Oostendenaar* (lib.) en *Le Phare - de Viertorre* (onaf.); directeur van *L'Avenir d'Ostende*; drukker van *de Rots*.

(26) *Echo d'Ostende*, 30-6-1878, p. 2, b.

succes, het was het meestverkochte toeristisch blad. Vandaar ook de vele vindplaatsen, waar volledige jaargangen voorhanden zijn. La Saison kende eenzelfde directie als de Echo d'Ostende : in 1898 in handen van Georges Daveluy en in 1911 uitgegeven door H. Raick.

La Saison stond zeker niet alleen, tientallen uitgevers hoopten eens hetzelfde aanzien te genieten als Daveluy, maar het bleef bij hopen. Swertvagher (27) deed in 1885 een poging met Le guide des baigneurs du littoral Belge. In juli van hetzelfde jaar verliezen we het blad uit het oog, maar zien we Swertvagher samenwerken met Max. Hilaire in l'Estacade (1e nummer 18 juli 1885). L'Estacade deed het 11 jaar. In 1893 werd O. Rossel administrateur en van dan af aan veranderde het adres jaarlijks. 1896 werd waarschijnlijk het laatste jaar.

Onder de voornaamste publicaties rekenen we nog : Plage d'Ostende (1886-1905 ?), uitgegeven door Jeckel, directeur van Office international de publicité (Brussel). De Moniteur de la Belgique balnéaire (1892-94 ?), gedrukt te Gent. Ostende réclame du littoral (1901-09) voortgezet als Journal du littoral in 1910, gedrukt en uitgegeven door A. Graefschep. Succes kende ook Reine des plages (1900), later Ostende illustré, een zeer goed verzorgd weekblad met vele en goede foto's met artikels over al wat actueel was, kortom een blad dat gerust kon concurreren met de huidige weekbladen. Verder vermelden we nog Cri d'Ostende, een produktie van L. Jacqmin, die eveneens Cri de Bruxelles en Cri d'Anvers uitgaf. Het was niet uitgesproken toeristisch vermits het ook politieke onderwerpen behandelde, zij het dan op humoristische wijze.

De meeste uitgevers van de latere seizoenbladen waren gelukzoekers, die dachten in korte tijd rijk te worden. Maar al circuleerde het geld vlot te Oostende, toch was het niet zo gemakkelijk te verdienen. Vandaar dat vele van die kranten niet meer dan één seizoen in leven bleven. Daarom traden de Oostendse drukkers slechts op als drukker en niet als uitgever van dergelijke bladen, uitgezonderd dan Daveluy.

De helft van de seizoenpers was in handen van ondernemingen uit het Brusselse (28) en enkele uit Gent (29). Niet alleen personen maar ook publiciteitsfirma's en andere bedrijven die rechtstreeks profijt hadden bij het toerisme, hadden aandelen in de toeristische pers. Het Kursaal te Oostende bediende zich van de Ostende illustré en het kursaal te Westende van Westendia. Villégiature belge (1900) voerde als ondertitel : organe officiel des casinos belges. Ostende cure (1904-08) werd verzorgd door het hydrotherapeutisch instituut van Dujardin.

Ook de verhuuragenschappen waagden zich aan die bladen. Oorspronkelijk waren het gedrukte lijsten van te huur aangeboden appartementen, de

---

(27) Drukke de *Courrier des ventes*.

(28) *Journal de Middelkerke sur mer* (Charpentier), *Die Wacht an der Nordsee* (H. Diez, Kiesseling), *L'Estacade* (G. Fischim, M. Hilaire, Moens, O. Rossel), *La Gazette rose d'Ostende* (E. Guyot), *Die Nordsee* (H. Herman, Van Campenhout), *Cri d'Ostende* (L. Jacqmin), *La Plage d'Ostende* (R. Jeckel, Laurant), *Echo de la Plage* (A. Lefère), *La vie élégante et mondaine* (Martial), *Ostende mondain* (Rennes), *Echo des plages et des villes d'eaux* (Van Assche), *La Villégiature belge* (Vanderauwera).

(29) *Indicateur ostendais* (Buyck, Mathot-Westendorp, I. Vanderpoorter), *Moniteur de la Belgique balnéaire* (De Busschere), *La Plage* (H. Janssens).

eigenaars interesseerden zich echter vlug in de winsten voortvloeiend uit het publiceren van reclame en annonces. Eug. Deslaeve, die Agence nouvelle du littoral uitbaatte in de Karel Janssenslaan, gaf niet minder dan vier bladen uit (30). Zijn concurrent Duval twee (31).

De taal van de toeristische pers was frans. Nochtans konden de Engelse toeristen in 1894 Good News ter hand nemen; in 1901 verscheen Ostend News in de krantenkiosken. Ook aan de Duitsers werd gedacht met Wacht an der Nordsee (1891) en vier jaar later met Die Nordsee, waarvan we nog teken van leven vinden in 1902.

De prijs van de seizoenbladen bleef nagenoeg constant voor gans de periode 1860-1914, nl. 10 ct per nummer, hoewel er ook enkele kranten 15 ct en 5 ct kostten naargelang hun omvang. In vergelijking met de politieke pers was 10 ct in 1860 goedkoop, maar in de negentiger jaren bedroeg het het dubbele van een nieuwsblad (32).

De beroepsbladen, weinig ontwikkeld, richtten zich noodzakelijk tot de visserij. Zij werden gesteund door idealisten zoals « Paster Pype » (33), die het sociale en morele leven van de vissers wilden verbeteren. Maar die vissers toonden zeer weinig interesse en waren meestal ongeletterd. Wegens hun beperkt lezerspubliek verschenen deze krantjes op onregelmatige tijdstippen (34). De Vlaamsche zeevisscher (1903-13), een maandblad uitgegeven door de Vlaamse vereniging ter bescherming van de zeevisserij (35), hield er een zeker prestige op na, zonder echter een hoogvlieger genoemd te kunnen worden. Ten slotte kwam de belangstelling voor de visserij vrij laat: 'k Kijk uit verscheen als eerste nummer in 1887, het jaar van de vissersopstand.

De financiële of zakenbladen kwamen ook maar laat aan bod. De Oostendenaar - l'Ostendais (1884, uitg. Ricaud), l'Ostendais (1884-97) en het Aankondigingsblad (1884) waren de eersten; of ging het hier om een enkel blad (36)? Gebrek aan nummers en gegevens laten niet toe te besluiten. In 1886 bracht Swertvagher de Courrier des ventes (1886-87?) op de markt. Swertvagher had zich reeds in 1885 te Oostende gevestigd (37) en stelde alles in het werk om naam te maken als krantenuitgever en drukker (38). In 1888 verliezen we hem uit het oog.

---

(30) *Guide immobilière d'Ostende* (1900-02), *Nouveau guide des plages* (1903), *Moniteur des plages* (1904-05), *Moniteur d'Ostende* (1906).

(31) *Plage belge* (1910), *Littoral belge* (1910).

(32) Bij de liberale kranten zien we de volgende prijsevolutie: 1865 15 ct, vanaf circa 1880 10 ct, na 1890 5 ct.

Prijs van de katholieke bladen in 1865 eveneens 15 ct en dan zonder overgang naar 5 ct circa 1895.

De onafhankelijke pers betaalde men omstreeks 1890 5 ct het nummer.

(33) 't Zal wel gaan: krant en gelijknamig organisme van Paster Pype. *Feuille d'Ostende*, 1-4-1894, p. 1, b.

(34) 't Zal wel gaan draagt als ondertitel: verschijnt van tijd tot tijd, als het storm is en als het blet is ook.

(35) DE ZUTTERE, *Enquête sur la pêche maritime en Belgique*, Brugge 1913-14, dl. II, p. 415.

(36) *Répertoire général de la presse belge*, Bruxelles 1904, 2de uitg., p. 346.

(37) *Feuille d'Ostende*, 4-10-1885.

(38) *L'Estacade* (1885), *Le Guide des baigneurs du littoral belge* (1885), *Le Courrier des ventes* (1886).

De *Crédit général d'Ostende* verscheen voor het eerst in 1899, uitgegeven door het gelijknamig organisme en gedrukt bij Bouchery. Het was een ernstig en tamelijk duur (39) makelaarsblad dat handelde over beurswaarden, prijzen van grondstoffen en andere markten, uitsluitend bestemd voor de financiewereld.

Er vallen nog een drietal notariële bladen te vermelden (40), aankondigingsbladen zoals we die overal aantreffen, maar die zich in Oostende niet uitsluitend tot de plaatselijke bevolking richtten. Men trok niet alleen de mensen aan hun vakantie door te brengen aan de kust, men bood hen ook aan een eigendom te verwerven in een badplaats. Dit viel in vruchtbare aarde en schudde een speculatiegeest wakker, die op de dag van heden nog voortduurt.

Ondanks de beperktheid der bronnen komen we tot volgende vaststellingen. Plaatsen we de Oostendse pers in het nationaal kader, dan zien we dadelijk dat ze daar geen briljante positie inneemt. Vooral daar we dienden te wachten tot 1850 vooraleer de pers een plaats kreeg in het openbare leven te Oostende. In tegenstelling met Brussel, Antwerpen, Gent en Brugge treffen we hier geen enkele krant aan met nationale allures; de pers was zuiver van lokale aard. De liberale pers voerde het hoge woord, alhoewel de katholieke bladen in de negentiger jaren fel kwamen aanzetten.

De onafhankelijke pers en zeker de socialistische was onbeduidend.

Was de politieke interesse soms ver te zoeken, te Oostende had men wel belangstelling voor de vreemde toeristen. Dit schiep een seizoenpers in het leven met als kern Oostende, het Europese badcentrum aan de Noordzee. Het Oostendse drukkersfirmament werd geschraagd door twee reuzen: Daveluy en Bouchery, omringd door een ganse troep kleinere collega's die nu eens goede dan slechte tijden kenden. De toeristische pers werd voor een groot gedeelte beheerd door avonturiers uit de hoofdstad.

Eigenlijk maakte de Oostendse pers geen slechte tijd door. Voortdurend verbeterde de kwantiteit en de kwaliteit. Vanaf 1900 ging ze een bloei tegemoet, die in 1914 plots gestopt werd.

Voor wie belang stelt in verdere gegevens of details kan ik verwijzen naar Bijdragen 48 van het interuniversitair centrum voor hedendaagse geschiedenis (41).

---

(39) 6 fr. tot in 1910, daarna 5 fr.

(40) Het eigenaarsgazetje van Brugge, Yper, Veurne en de kust (1901-06), notaris Deslaeve; *Journal des notaires d'Ostende* (1903), notaris De Winter; *Notarieel blad voor Brugge en Oostende* (1912).

(41) H. DEGRAER, W. MAERVOET, F. MARTENS, F. & A.M. SIMON, *Repertorium van de pers in West-Vlaanderen, 1807-1914*. De arrondissementen Oostende, Brugge, Diksmuide, Ieper, Kortrijk, Tielt en Veurne. Leuven, Parijs 1968.